

Finnland/Schulministerium

Grundschule
Läppisch als Wahlfach in der
Oberstufe

Helsinki: Kouluhallitus, 1985

Georg-Eckert-Institut BS78

1 235 376 0

PERUSKULU

S A A M E R K I E L I V A L I N N A I S A I N E N A Y L Ä A S T E E L L Ä

Georg-Eckert-Institut
für Internationale
Schulbuchforschung
Bramsche
Schulbuchbibliothek

87/1170

KUULUHAILLITUS 1985

SF

Z-6(1.85)

SAAMEN KIELI VALINNAISAINEENA PERUSKOULUN YLÄASTEELLA

Eri osa-alueiden tavoitteet

Ymmärtäminen ja puhuminen

Tavoitteena on, että oppilas

- ymmärtää väitteen, kysymyksen, vastauksen, pyynnön, neuvon ja ehdotuksen
- vastaa kun joku kysyy, tiedustelee tai kertoo hänelle jotakin
- toimii käskyjen, pyyntöjen, kieltojen tai ehdotusten mukaan myös yhteisötasolla
- väittää vastaan, kysyy, tutkiskelee tai kyselee, neuvoo, pyytää, käskee, ehdottaa ja kieltää
- ymmärtää tavallista jokapäiväisiä asioita koskevaa nopeudeltaan normaalia keskustelua ja osallistuu keskusteluun jokseenkin luonnollisesti
- ymmärtää selvityksiä ja kertomuksia erilaisista asioista ja tapahtumista, vaikka ne sisältäisivät jonkin verran vierasta kieliainesta (vierasta kieliainesta voi silti olla joskus paljonkin)
- kuvailee ihmisiä, esineitä, asioita, tilanteita, tapahtumia ja omia tunteitaan niin kuin saamelainen tai ainakin pyrkii siihen
- kertoo kuvista, lukemistaan ai kuulemistaan tilanteista ja tapahtumista, huomioistaan, kokemuksistaan, ajatuksistaan ja tuntemuksistaan
- kertoo kaskuja ja tarinoita saamelaisyhteisöstä ja tuntee muutaman joikusanonnan
- tietää, että saamen kielen ääntäminen vaihtelee murteittain
- ymmärtää nopeudeltaan normaalia keskustelua, joka voi poiketa kirjakielestä (esim. Kautokeinin mallin mukaan oppineelle oppilaalle Karasjoen kieli ei tunnu aivan oudolta)

Lukeminen

Tavoitteena on, että oppilas

- ymmärtää asiasisällön tavallisista neuvoista ja toimintaohjeista
- lukee ilman apuneuvoja ja niin, että ymmärtää pääasiat uudesta tekstistä missä on enimmäkseen tuttua ja vähän uutta kieliainesta
- lukee niin, että käyttää apuneuvoja ja ymmärtää pääasiat sellaisesta uudesta tekstistä, missä on vähän (joskus harjoituksen vuoksi paljonkin) uutta kieliainesta
- tottuu saamenkielisten kirjoitusten laajempaan lukemiseen niin, että pystyy lukemaan saamenkielisiä sanomalehtiä säännöllisesti

- tunnistaa kirjoitetun kielen ääntämistavan myös vieraista sanoista ja lukee selvästi ja oikealla intonaatiolla ja muutenkin sellaisella äänellä, joka muistuttaa mahdollisimman paljon äidinkielen ääntämistä ja äänenkäyttöä

Kirjoittaminen

Tavoitteena on, että oppilas osaa

- kirjoittaa vastauksen suullisiin tai kirjallisiin kysymyksiin ja tiedusteluihin
- toimittaa omia tai toisen henkilön asioita esim. kirjoittamalla lyhyen kirjeen
- kirjoittaa lyhyen selvityksen kokemistaan, näkemistään, kuulemistaan tai lukemistaan asioista tai tapahtumista ja käyttää tarvittaessa apuvälineitä

Kielioppi

Sijamuodot

- Essiivi adverbiaalina ilmoittamassa jonkun roolihahmossa toimimista tai siihen joutumista (esim. Juo mánnán. Dat lei dáppe báhppan.)
- Lokatiivi tilan adverbiaalina tai ajan määreenä (esim. barttis, heađis, ilus. Don oahpat dan vahkus.)
- Illatiivi adverbiaaliobjektina, ajanmääreenä ja tilan adverbiaalina (esim. Dat attii munnje borrat. Niesti bistá eahkedii. Mun šadden morrašii.)
- Komitatiivi persoonapronominien yhteydessä (esim. Moai Pierain.)

Nominien taivutus

Oppilaan tulisi osata adjektiivien ja substantiivien taivutuksen pääsäännöt siten, että hän rohkeasti taivuttaa niitä puheessaan ja kirjoituksessaan. Hänen tulisi tietää, että joissakin sanoissa ei ole astevaihtelua (esim. girku, áksu, Bikká, Jovvna).

Pronominit

Oppilaan tulisi osata käyttää refleksiivipronominia nominatiivissa (Mun ieš. Mji ieža, Soai ieža). Oppilaalla olisi oltava jonkinlainen käsitys myös muista siarnuodnoista.

Lukusanat

Muodot guovttá ja golmmas.
Järjestysluvut 1-10 (esim. Dat bodii nubbin.)

- tunnistaa kirjoitetun kielen ääntämistavan myös vieraista sanoista ja lukee selvästi ja oikealla intonaatiolla ja muutenkin sellaisella äänellä, joka muistuttaa mahdollisimman paljon äidinkielen ääntämistä ja äänenkäyttöä

Kirjoittaminen

Tavoitteena on, että oppilas osaa

- kirjoittaa vastauksen suullisiin tai kirjallisiin kysymyksiin ja tiedusteluihin
- toimittaa omia tai toisen henkilön asioita esim. kirjoittamalla lyhyen kirjeen
- kirjoittaa lyhyen selvityksen kokemistaan, näkemistään, kuulemistaan tai lukemistaan asioista tai tapahtumista ja käyttää tarvittaessa apuvälineitä

Kielioppi

Sijamuodot

- Essiivi adverbiaalina ilmoittamassa jonkun roolihahmossa toimimista tai siihen joutumista (esim. Juo mánnán. Dat lei dáppe báhppan.)
- Lokatiivi tilan adverbiaalina tai ajan määreenä (esim. barttis, headis, ilus. Don oahpat dan vahkus.)
- Illatiivi adverbiaaliobjektina, ajanmääreenä ja tilan adberbiaalina (esim. Dat attii munnje borrat. Niesti bistá eahkedii. Mun šadden morrašii.)
- Komitatiivi persoonapronominien yhteydessä (esim. Moai Pierain.)

Nominien taivutus

Oppilaan tulisi osata adjektiivien ja substantiivien taivutuksen pääsäännöt siten, että hän rohkeasti taivuttaa niitä puheessaan ja kirjoituksessaan. Hänen tulisi tietää, että joissakin sanoissa ei ole astevaihtelua (esim. girku, áksu, Bikká, Jovvna.)

Pronominit

Oppilaan tulisi osata käyttää refleksiivipronominia nominatiivissa (Mun ieš. Mii ieža, Soai ieža). Oppilaalla olisi oltava jonkinlainen käsitys myös muista sijamuodoista.

Lukusanat

Muodot guovttá ja golmnas.
Järjestysluvut 1-10 (esim. Dat bodii nubbin.)

Partikkelit

Oppilas tutustuu -ge-, -han-, ja -nai- partikkeleiden käyttöön.

Verbit

Verbigenetiivimuodot, kuten ćuoigga, ćaimma.

Tavoitteena on, että oppilas osaa muodostaa tärkeimmistä persoonista kaikki indikatiivin aikamuodot tutuista sanoista ja mallin mukaan myös oudoista sanoista. Tärkeimmät persoonat ovat yksikön persoonat ja duaalin ja monikon 3. persoonan muodot. Tavallisimmista verbeistä oppilaan pitäisi osata myös muiden persoonamuotojen taivutus sujuvasti. -ije-pääteisistä verbeistä esim. hiroet-verbin taivutus ja sen lisäksi kerrataan muiden verbityyppien taivutus. Tavoitteena on, että oppilas osaa muodostaa kaikkien verbityyppien partisiipin perfektin ja käyttää niitä ja tunnistaa leat-berbin leamaš-muodon

(esim. vuolgán, oahppan, muitalan): eri-tempuksien yhteydessä (lea boahbán, lei vuolgán) ja tunnistaa adjektiivimuodot (esim. oahppan olmmoš).

Oppilas tutustutetaan joihinkin tapauksiin, joissa on käytetty lauseenvastiketta. Oppilas tuntee olla-verbin yksikön 3. persoonan potentiaalisen preesensin (leáš-leažža) ja tuntee myös saman verbin muut persoonamuodot.

Tavoitteena on, että oppilas tuntee kaikkien verbityyppien II gerundin progressiivien aikamuodot (esim. lei vuolgimín) ja lauseenvastikkeen yhteydessä verbit oaidnit ja gullat (esim. Oidnen mannamin). Oppilas osaa käyttää infinitiiviä adjektiivien ćeahppi ja ćuorbi yhteydessä.

Esim. ćeahppi juoigat, ćuorbi láilout) ja finaalia predikaatin täytteenä (esim. Divtte mannat)

Tavoitteena on, että oppilas tietää verbiabessiivin merkityksen (esim. Loqak-eahtta ii skuvllas birge. Girji bázi mus loqakeahtta.)

Johtaminen

Deminutiivien muodostaminen (esim. unna qánddaš)

Oppilas harjoittelee inkoatiivipäätteen -goahtit käyttöä. Oppilas tutustuu muihinkin johdoksiin esim. usein esiintyvien esimerkkisanojen kautta:

- vuolta (nuorravuolta)
- teampi (lihkoteampi)
- laš (lihkolas)
- tekijänimitysten päätteet -n, esim. ćuoigan ja ćállin

- kausatiivipäätteet -hit -ahttit, esim. Mun áiggun goaruhit gápmagiid.
- Passiivipäätteet - (u) juvvot, -uvvot (esim. dolvojuvvot, muitaluvvot)
- nit, -ut, esim. buorránit, stuorrut

Sanajärjestys

Diftonglien oikeneminen

Tavoitteena on, että oppilas käyttää saamen kielen tavallista sanajärjestystä jo tutuissa, usein esilletulevissa sanoissa oienneita diftongeja.